

FINANSALLAŞMA VE KREDİ KARTI KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Öğr. Gör. H. Betül ÖNGEN

Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi,
betulongen@gmail.com

Öğr. Gör. Neslihan AKÇA

Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi,
neslidogan84@gmail.com

Özet

Günümüzde finansal sektör; gerek genel ekonomik çerçevede, gerekse mikro çerçevede bireylerin hayatının önemli bir parçası haline gelmiştir. Finansallaşma makro seviyede ekonomide değişimler meydana getirirken, bu değişimlerin yansımaları hem genel ekonomide hem de mikro düzeyde hane halkının yani bireylerin üzerinde görülmektedir. Bireylerin tüketim alışkanlıklarına finansal sistemin daha fazla aracılık ediyor olması hane halkının giderek finansallaştığının bir göstergesi olarak görülmektedir.

Finansal sistem ve bu sistemin ürettiği finansal ürünler günümüz bireylerinin tüketim davranışlarında değişikliklere yol açmaktadır. Bireyler temel tüketim ihtiyaçları da dahil olmak üzere birçok ihtiyacını karşılarken finansal araçları kullanmaktadırlar. Bu finansal araçlardan en yaygın olarak kullanılanı ise kredi kartlarıdır.

Bu çalışmada, bir finansallaşma göstergesi olarak kredi kartlarının kullanımı ve demografik faktörlere göre kredi kartı kullanımının farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma verileri Adnan Menderes Üniversitesi çalışanlarından anket yöntemi ile toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda; araştırmaya katılan çalışanların demografik faktörleri ile kredi kartı kullanım davranışları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların kredi kartı kullanımları ile yaş, meslek, gelir, medeni durum demografik değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ancak cinsiyet ile kredi kartı kullanımı arasında anlamlı farklılıklar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Sektör, Finansallaşma, Kredi Kartı.

A RESEARCH ON FINANCIALISATION AND CREDIT CARD USAGE

Abstract

Today the financial sector; has become an important part of the lives of individuals in the general economic framework, and in microframes, if at all. Reflections of these changes are seen both in the general economy and on households, individuals, at micro level. The fact that the financial system is more mediated by the individual's habits of consumption is seen as a sign of the increasing financialty of households.

The financial system and the financial products it produces lead to changes in the consumption behavior of today's individuals. Individuals use financial instruments to meet their many needs, including basic consumption needs. Credit cards are the most widely used financial instruments.

In this study, it is aimed to determine whether the usage of credit cards as a financialisation indicator and the usage of credit cards according to demographic factors have differentiated. The research data were collected from the staffs studying at Adnan Menderes University by questionnaire. As a result of the analysis of the data; it was determined that statistically significant differences exist between demographic factors and credit card usage behaviors of staffs participating in the research. Participants in the study were found to have significant differences between their credit card usage and age, occupation, income, marital status demographic variables, but no significant differences between gender and credit card use.

Keywords: Financial Sector, Financialisation, Credit Card.

1. Giriş

Finansal sektör, gerek genel ekonomik çerçevede gerekse mikro çerçevede bireylerin hayatının önemli bir parçası haline gelmektedir. Finansallaşma kavramı da finans sektörünün diğer sektörlerle oranla giderek artan önemine vurgu yapmak için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansallaşma makro seviyede ekonomide değişimler meydana getirirken, bu değişimlerin yansımaları hem genel ekonomide hem de mikro düzeyde hane halkının yani bireylerin üzerinde görülmektedir. Bireylerin tüketim alışkanlıklarına finansal sistemin daha fazla aracılık ediyor olması hane halkının giderek finansallaştığının bir göstergesi olarak görülmektedir.

Çağdaş ekonomilerde, finansal pazarların önemi giderek artmaktadır. Hem bankacılık sektöründe hem de finansal pazarlarda bir yeniden yapılanmanın varlığı söz konusudur (Theurillat ve diğ., 2010: 190). Finansallaşma kavramı da ekonomi içerisinde finans sektörünün payının giderek arttığını ifade etmek üzere, 1970'lerin ortasında başlayan esas olarak da 1980'lerde hız kazanan bir süreci ifade etmek için, iktisat alanında ise 2008 krizi sonrasında sıkça kullanılan bir kavram olarak kendisine yer bulmaktadır (Kahveci, 2012: 32). Finansallaşma kavramı olarak ilk kez 1993 yılında Kevin Philips tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde finansal alanın giderek önem kazanması ve aşırı bir borç yükü içerisinde olan Amerikan ekonomisinin gücünü kaybetmesini tanımlamak için kullanılmıştır. Gionanni Arrighi'nin (1994) kavramı geliştirmesi ile birlikte finansallaşma küresel kapitalizminin son otuz yıldaki değişimlerini açıklamada kullanılan bir kavram haline gelmiştir (Güngen, 2010: 86).

Epstein (2005) dünya ekonomisinde son otuz yılda yaşanan değişimleri; ekonomide devletin rolünün azalırken piyasaların rolünün artması, ülkeler arasındaki ekonomik işlemlerin sayılarındaki önemli artışlar ve yerel ve uluslar arası finansal işlemlerin çok hızlı bir şekilde büyümesi olarak sıralamıştır. Ekonomik alanda yaşanan bu değişimlerin başlıca karakteristiklerini de kısaca, neoliberalizm, küreselleşme ve finansallaşma olduğunu ifade etmiştir (Epstein, 2005: 3). Durmuş (2010) finansallaşmanın göstergelerini; 1980'li yıllardan itibaren finans piyasalarının çok hızlı büyümesi, finans sektörünün milli gelirden aldığı payın artması, finans sektöründe çalışan sayılarında ve çalışanlara yapılan ücret ödemelerindeki artışlar, rantıye gelirlerindeki artışlar, finansal işlem hacminin artması, finans dışı sektörlerin finansal sektöre yaptığı yatırımlardaki artışlar ve kapitalist sınıfın finansallaşması olarak sıralamıştır (Durmuş, 2010: 20-27). Finansallaşma ekonomik sistemin fonksiyonlarında hem makro düzeyde hem de mikro düzeyde değişimlere yol açmaktadır. Finansallaşmanın ekonomik sistem üzerindeki başlıca etkileri; (1) finansal sektörün önemini reel sektöre oranla göreceli olarak arttırması, (2) gelirleri reel sektörden finansal sektöre aktarması ve (3) gelir adaletsizliğine ve ücret durgunluğuna katkıda bulunmak olmak üzere üç şekilde sınıflandırılmıştır (Palley, 2007: 3).

Finansallaşma, son yıllarda kurumlar ve bireyler üzerinde etkisini göstermektedir. Finansal piyasaların derinleşmesi, finansal ürün çeşitliliğinin artması ve uluslararası sermaye dolaşımının hızlanması, finansallaşmayı önemli kılmıştır. Finansal sektörün yanı sıra, finansal olmayan sektörlerin de finansallaşma süreci içinde yer almaktadır. Giderek artan finansallaşma süreci, üretimden finansal ürünlere doğru yatırımlarda kaymalara neden olmaktadır (Uslu ve Gündoğdu, 2011, s.145).

Bu çalışmada, finansallaşmanın kavramsal yapısını ve boyutlarını ortaya koyarak hane halkının finansallaşma göstergelerinden biri olan kredi kartlarının kullanımını incelemeyi amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda demografik değişkenler ile kredi kartı kullanımı arasında anlamlı farklılıklar bulunup bulunmadığı kredi kartının bir finansallaşma göstergesi olduğu göz önünde bulundurularak araştırılmaktadır.

1.1. Finansallaşma Kavramı

Finansallaşma kavramına ilişkin yapılan çeşitli tanımlamalara bakıldığında Epstein (2005) finansallaşmayı; yerel ve uluslar arası ekonomilerin faaliyetlerindeki finansal güdülerin, finansal pazarların, finansal aktörlerin ve finansal kurumların öneminin giderek artması şeklinde tanımlamıştır (Epstein, 2005:3). Foster (2007) finansallaşmayı; ekonominin merkezinin üretimden finans sektörüne doğru kayması olarak tanımlamıştır (Foster, 2007: 1). Krippner (2005) finansallaşmayı, ticaret ve ürünlerin üretilmesinden ziyade finansal kanallar aracılığıyla karların birikmesi şeklinde ifade etmiştir (Krippner, 2005: 174). Lapavitsas (2013) ise finansallaşmayı, finansal olmayan işletmeler, bankalar ve

hane halkının değiştirilmiş kurallar üzerinde duran olgunlaşmış kapitalizmin bir temsilcisi (Lapavitsas, 2013: 802) olarak tanımlanmıştır. Kozanoğlu'na (2011) göre finansallaşma neoliberalizmin ortaya çıkardığı düşük ücretler ve zayıf yatırım eğiliminin olumsuz sonuçlarını gidermeye yönelik bir strateji şeklinde tanımlanmıştır. (Kozanoğlu, 2011, s.54).

Orhangazi (2008) ise finansallaşmayı genel anlamda; finansal piyasalar, finansal işlemler ve finansal kurumların öneminin ve büyüklüğünün giderek artması olarak tanımlarken; dar anlamda finansallaşmayı, finansal olmayan kurumsal sektör ile finansal piyasalar arasındaki değişimin göstergesi olarak tanımlamaktadır (Orhangazi, 2008: 5-6). Finansallaşma firmalar açısından değerlendirildiğinde, sermaye birikimi önceliklerinin giderek reel yatırım faaliyetlerinden uzaklaşarak kısa dönemli, riskli ve yüksek getirili finansal varlıklarda yoğunlaştırılması anlamına gelirken, hanehalkı ve bireyler açısından bakıldığında ise finansal araçların herhangi bir risk değerlendirmesi yapmadan kişilerin kolayca borçlanmalarını anlamına gelmektedir (Tellalbaş, 2012: 13).

Yukarıda kavramın alan yazınında da ifade edildiği üzere finansallaşma genel olarak ekonomide ve finansal yapıdaki değişimi ifade etmek üzere kullanılmış ve yaşanan bu değişimler hane halklarında davranışları da etkilemiştir.

1.2. Bir Finansallaşma Göstergesi Olarak Kredi Kartı

Finansallaşmanın reel ekonomi üzerindeki göstergelerinden birisi de hane halkı serveti, borçluluk düzeyi ve hane halkının tüketimi arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Finansallaşma bireyleri kredi temelli tüketime doğru yönlendirmiştir. (Aytürk, 2011: 78). Finansallaşma, bireylerin tüketim davranışlarında ve borçlanma düzeylerinde bir artışa neden olmuştur. Reklamlar ve diğer tanıtıcı mecralar vasıtasıyla bireylerin finansal ürünlere daha kolay ulaşması sağlanmış ve finansal ürünlere kolay ulaşan bireyler gelirlerinin üzerinde bir tüketim eğilimi göstermeye başlamıştır. Kredi kartları ve banka kartlarının tüketime daha fazla aracılık etmesi, kredi kartı sayısı ve kullanımındaki artışlar, çalışan kesimin ücretlerinin banka kanalıyla ödenmesi bireylerin finansallaşma derecelerinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin zorunlu ihtiyaçları da dahil olmak üzere bir çok ihtiyacını finansal kanallar aracılığı ile sağlaması bireylerin finansal sisteme olan borçluluk düzeylerini arttırırken, borçların geri ödenmemesi veya asgari tutarının ödenmesi ile de bireyler yüksek faiz yükü ile karşı karşıya gelmektedir. Finansal sistemde bu durumu kendi lehine kullanmaktadır (Çetiner ve Erdal, 2009: 13; Kahyaoğlu ve diğ, 2011: 32; Uslu ve Gündoğdu, 2011: 157). Aybar ve Doğru (2013) finansallaşmanın boyutlarını alışkanlıklar bağlamında incelerken hane halkının varlık ve yükümlülüklerine ilişkin bilgileri vermenin gerekli olduğunu ifade etmektedirler (Aybar ve Doğru, 2013: 27).

Tablo 1: Hane Halkının Finansal Varlık ve Yükümlülükleri

Milyar TL	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Varlıklar									
Bireysel Emeklilik Fonları	0,3	1,2	2,8	4,6	6,0	9,1	12,0	14,3	20,3
Hisse Senedi	12,4	15,8	15,7	17,5	10,8	24,5	32,6	30,0	37,7
Özel Sektör Borçlanma Araçları	-	-	-	-	-	-	-	4,9	10,4
Yapılandırılmış Ürünler	-	-	-	-	-	-	-	-	0,01
Kamu Borç K. (DİBS+Eurobon)	41	33,3	27,7	19,2	19,7	13,0	8,4	10,3	5,0
Gerç. Kiş. Tas. Mv., Fn., Kıym. Mad. Dp. Hs.	124,6	150,2	188,8	221,1	278,4	307,7	352,1	405,4	445,2
Dolaşımdaki Para	12,4	18,2	24,4	25	29,3	34,3	45,2	49,4	53,4
TOPLAM	190,7	216,3	256	281,8	353,8	402,0	450,3	514,3	572,0
Yükümlülükler									
Tüketici Kredileri	12,8	29,7	48	68,9	85,2	97,4	132,7	171,6	198,5
Kredi Kartı Borç Bakiyesi	4,4	7,5	10,7	12,6	14,7	19,1	23,2	29,6	42,2

Finansman Şirketleri Kredileri	0,9	1,8	1,4	1,7	1,6	1,7	2,9	4,4	5,7
Bireysel Finansal Kiralama Borçları	-	-	0,5	0,9	1	0,7	0,6	0,6	0,7
TOPLAM	18,1	39	60,6	84,1	102,5	118,9	159,4	206,3	247,1
Yükümlülükler/Varlıklar (%)	9,5	18,0	23,7	29,8	29,0	29,6	35,4	40,1	43,2

Kaynak: BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Aralık 2012, s. 82

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi hane halkının Yükümlülükleri/Varlıkları oranında yıllar itibariyle bir artış yaşanmaktadır. 2004 yılında bu oran yüzde 9,5'ten 2012 yılında yüzde 43,2'ye yükselmiştir. Hane halkının yükümlülüklerindeki en önemli artışın tüketici kredileri ve kredi kartı borç bakiyesinde olması bireylerin finansal sisteme giderek artan şekilde borçlandıklarının bir göstergesidir.

Modern bir ödeme aracı olan kredi kartları, günümüzün yoğun rekabet ortamında gerek üreticiler ve gerekse satıcılar açısından pazarda var olmanın ve güçlü kalmanın önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Kredi kartları tüketici açısından, prestij, kısa vadeli nakit kredi, para taşıma gereksizliği, taksitli alış-veriş imkanı ve geç ödeme avantajından yararlanma v.b. özellikler içermektedir. (Durukan ve diğerleri, 2005, 143). Kredi kartı kullanımının sunmuş olduğu avantajlar ülkemizde de tüketicileri kredi kartı kullanımını arttırmıştır. Türkiye'de finansallaşmayla paralel olarak kredi kartı kullanımında 2002-2010 yılları arasında önemli oranda artış gözlenmektedir. Kayıt dışı ekonomiyi önlemek amacıyla çalışanların ücretlerinin bankalar aracılığıyla verilmesi, iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak e-ticaretin yaygınlaşması ve ortalama gelir seviyesinin temel tüketim harcamalarını karşılayamaması, Türkiye'de kredi kartı kullanımındaki artışın nedenleri olarak sıralanabilir. Taksitsiz kredi kartlarında ise, buna bağlı olarak %72'den %56'ya düşüş görülmektedir. Taksitli kredi kartı kullanımındaki artışın nedeni ise, bireylerin ödemelerini mümkün olduğu kadar geciktirmek istedikleri anlamına gelmektedir. (Kahyaoğlu ve diğerleri, 2011, s.38).

Bankalar arası Kart Merkezinin verilerine göre 2010-2014 yılları itibariyle yerli ve yabancı kredi kartı işlem sayısı ve tutarları ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: 2010-2014 Yılları Arasında Yerli ve Yabancı Kredi Kartı İstatistikleri

Dönemler	İşlem Adedi	İşlem Tutarı (Milyon TL)
2013	2.705.273.533	427.698,29
2014	2.798.108.492	480.325,00
2015	3.010.498.799	548.837,75
2016	3.188.681.890	602.406,81
2017	3.480.746.086	682.259,56

Kaynak: http://www.bkm.com.tr/istatistik/kredikarti_toplam_issueer_islemleri2.asp E.T. 09.08.2018

Tablodan da görüldüğü üzere 2013 yılından 2017 yılının sonuna kadar olan süre içerisinde yerli ve yabancı kredi kartlarının kullanımı hem işlem bazında hem de işlem tutarı bazında bir artış göstermektedir. Yine Bankalar arası Kart Merkezinin verilerine göre Türkiye'de kredi kartı sayısı 2013 yılında 56.835.221 iken bu sayı 2017 yılı sonu itibariyle 62.453.610 adede yükselmiştir (http://www.bkm.com.tr/istatistik/pos_atm_kart_sayisi.asp, E.T.09.08.2018). Yukarıdaki veriler ışığında ülkemizde kredi kartlarının işlem tutarı, işlem sayısı ve kart sayısı bakımından yıllar itibariyle yükseliş eğilimi gösterdiği söylenebilmektedir.

2. Araştırma ve Metodoloji

2.1. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmanın amacı, Adnan Menderes Üniversitesinde çalışan akademik, idari ve hizmetli kadrosundaki personellerin demografik faktörlerinin finansallaşma üzerindeki etkisini kredi kart örneği üzerinde ölçmek olarak belirlenmiştir. Veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Anket soruları ulusal ve uluslar arası literatürde yapılan çalışmalardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişilerin demografik faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanmış sorular yer alırken, ikinci bölümde ise kredi kartı ve kullanımı ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Ankette 5’li likert ölçeği (1: Hiç etkili olmadı, ..., 5: Çok fazla etkili oldu) kullanılmış ve katılımcıların sorulara ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Toplamada 300 adet anket dağıtılmış bu anketlerden 41 tanesinde sorular eksik doldurulduğundan 259 adeti anket analize dahil edilmiştir. Anketin geri dönüş oranı %86,3’tür.

Araştırmanın hipotezleri ise şu şekilde oluşturulmuştur;

H_1 : Yaş ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_2 : Cinsiyet ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_3 : Medeni durum ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_4 : Eğitim seviyesi ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_5 : Meslek ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_6 : Aylık gelir ile finansallaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırma zaman ve maliyet kısıtları göz önünde bulundurularak yalnızca Adnan Menderes Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Bu da araştırmanın en önemli kısıtını oluşturmaktadır.

2.2. Analiz ve Bulgular

Yapılan araştırmadan elde edilen veriler ile ilgili bütün analizler SPSS Statistics 20.0 bilgisayar programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan frekans analizinde elde edilen sonuçlara göre, toplam 259 kişinin cinsiyet bakımından %33.2’si kadın, %66.8’i erkektir. Çalışanların % 63.3’ü evli, %36,7’si bekar. Yaşlar incelendiğinde 18-25 yaş arası %11.6, 26-35 yaş arası %47.5, 36-45 yaş arası %28.6 ve 46 yaş ve üzerinde ise %12,4’tür. Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında ise %10.8’i ortaöğretim, %15.4’ü önlisans, %36.7’si lisans, %17.8’i yüksek lisans, %19.3’ü doktora mezunudur. Bu katılımcıların %47.1’i akademik personel, %43,2’si idari personel, %9.7’si hizmetli kadrosundadır. Ayrıca, %3.1’i kredi kartı borcunu asgari tutarın altında ödeme yapmaktadır. %11,6’sı asgari tutarı, %12.7’si asgari tutarın üzerinde %72.6’sı ise tamamını ödemektedir. Araştırmaya katılan kişilerin %68’i kredi kartıyla internette alış veriş yaparken, %32’si internette kredi kartı kullanmamaktadır.

Kredi kartına sahipliğine yıl bazında bakıldığında araştırmaya katılan kişilerin %76,9’u 3 yıl ve daha fazla süredir kredi kartına sahiptir. Araştırmaya katılanların aylık ortalama kredi kartı borcu en yüksek olanların %56,4 (0-1000 TL arası borcu olanlar) en düşük olanların oranı ise %10,8 (2001-3000 TL arası borcu olanlar) dır. Araştırmaya katılanlar kredi kartını aylık kullanım sıklıkları 3 defadan az kullananlar %18,1; 3-6 defa kullananlar %30,5; 7-10 defa kullananlar %21,2 ve 10 defadan fazla kullananlar %30,1 oranındadır.

Anketin güvenilirliği %70,3 olarak bulunmuştur. Daha sonra Faktör Analizi yapılarak faktörlerin dağılımları incelenmiş ve analizde kullanılacak boyutlar bu analize göre tespit edilmiştir. Analizin uygunluğunun tespiti için Barlett testi ve Kayser Meyer Olkin testleri kullanılmıştır. Kayser Meyer Olkin testinde örneklem yeterliliği 0.809'dur. Bartlett testinde ki-kare değeri 1048,291'dir ve 136 serbestlik derecesi ile 0.000 düzeyinde anlamlıdır. Analizin sonunda 4 faktör elde edilmiştir. Elde bu faktör toplam varyansın %52.3'ü açıklamaktadır.

Tablo 3- Faktör Analizi Sonuçları

FAKTÖRLER	Faktör Yükleri
Faktör 1	
• Çevremde bulunan bir çok insanın kredi kartı kullanıyor olması,	0.580
• Gelir düzeyinin yetersizliği,	0.764
• Standardı yüksek bir yaşam düzeyi arzu etmem,	0.725
• Ertelenemeyen ihtiyaçlarımdan dolayı,	0.671
• Bastıramadığım istek ve arzularımdan dolayı,	0.691
• Nasıl ödeyeceğimi düşünmeden alışveriş yapmam.	0.525
Faktör 2	
1.Kredi kartının param yokken dahi alışveriş imkanı sağlaması,	0.710
2.Kredi kartının alışverişte sağladığı kolaylık,	0.642
3.Olağan dışı durumlarda nakit para imkanı sağlaması,	0.420
4.Taksit imkanı sunması.	0.722
Faktör 3	
1.Nakit paramı yatırım araçlarına yönlendirme fırsatı sunmuştur.	0.518
2.Nakit taşımaya göre daha güvenli olması,	0.831
3.Nakit ödemedem anında alışveriş yapma imkanı sağlaması,	0.550
4.Nakit taşımayı sevmememden dolayı	0.662
Faktör 4	
1.İnternette alışveriş imkanı sağlaması,	0.776
2.Telefonla alışveriş imkanı sağlaması,	0.703
3.Hediye puan kazandırması.	0.496

Faktör analizi ile kredi kartına ilişkin sorular boyutlandırıldıktan sonra Independent-Samples T Testi ve One-Way ANOVA testi uygulanmıştır. Analizlerin sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4- Yaş ile Faktörlerin Anova Testi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Faktör 1	Gruplar arası	2,348	3	,783	1,439	,232
	Grup içi	138,701	255	,544		
Faktör 2	Gruplar arası	1,246	3	,415	,598	,617
	Grup içi	177,225	255	,695		
Faktör 3	Gruplar arası	2,380	3	,793	,973	,406
	Grup içi	207,956	255	,816		
Faktör 4	Gruplar arası	9,733	3	3,244	3,824	,010
	Grup içi	216,342	255	,848		

P < 0.05

18-25 yaş arasındaki bireylerin, internette alış, telefonla alış veriş ve hediye puan kazandırması sorularından oluşan Faktör 4'ün karşılaştırılmasını gösteren one way anova testi sonuçları incelendiğinde (f= 3.824, p= 0.010) anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 5- Yaş ile Faktörlerin Farklılaşmasını Gösteren Çoklu Karşılaştırma Testi

	Yaş (I)	Yaş (J)	Ortalama Farkı (I-J)	P
FAKTÖR 4	18-25	26-35	,122	,915
		36-45	,072	,984
		46 ve üstü	,667*	,024
	26-35	18-25	-,122	,915
		36-45	-,050	,983
		46 ve üstü	,545*	,017
	36-45	18-25	-,072	,984
		26-35	,050	,983
		46 ve üstü	,595*	,013
	46 ve üstü	18-25	-,667*	,024
		26-35	-,545*	,017
		36-45	-,595*	,013

P<0.05

Tablodan da görüldüğü gibi 18-25 yaş, 26-25 yaş ve 36-45 yaş grubu arasındaki bireyler ile 46 yaş ve üstü bireyler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. 46 yaş ve üzerindeki bireylerin tüketim alışkanlıklarının kalıplaşması ile birlikte ödeme biçimleri, alışveriş alışkanlıkları kolay değişmemekte ve diğer yaş gruplarındaki bireylere göre finansallaşma düzeyi daha düşüktür. Finansallaşmanın hız kazanmaya başladığı dönemle birlikte 18-25 yaş, 26-25 yaş ve 36-45 yaş gruplarının finansallaşma eğilimlerinin daha yüksek olması beklenen sonuçlarından biridir.

Tablo 6- Medeni Durum ile Faktörlerin T-Testi

	Medeni Durum	N	M	SS	Sd	t	P	F
Faktör 1	Evli	164	1,76	,712	257	-2,257	,025	,757
	Bekar	95	1,97	,770	184,055	-2,210		
Faktör 2	Evli	164	3,49	,845	257	-2,105	,036	,339
	Bekar	95	3,71	,793	206,855	-2,141		
Faktör 3	Evli	164	2,77	,930	257	-1,841	,067	,931
	Bekar	95	2,98	,842	212,543	-1,890		
Faktör 4	Evli	164	2,42	1,003	257	-2,025	,044	9,588
	Bekar	95	2,66	,788	234,207	-2,158		

P<0.05

Medeni durum ile faktörler arasındaki farklılaşmalara bakıldığında genel olarak bekar olan kişilerin evli olan kişilere göre finansallaşma derecelerinin daha yüksek olduğu ve evli ve bekar bireyler arasında finansallaşma bakımından faktör 3 dışında diğer faktörlerde anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bireylerin gelir yetersizliği, yüksek bir yaşam düzeyi standardı elde etmeye yönelik arzular, ihtiyaçları ertelenmek istenmemesi, taksitle ürünleri kolay alabiliyor olmak gibi nedenlerden dolayı bekar olan bireylerin finansallaşma dereceleri evli olan bireylere göre daha yüksektir. Bunun bir diğer nedeni olarak da evli olan bireylerin sorumluluk ve yükümlülüklerinin bekar olan bireylere göre daha yüksek olması gösterilebilir.

Tablo 7- Meslek ile Faktörlerin Anova Testi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Faktör 1	Gruplar arası	,801	2	,400	,731	,483
	Grup içi	140,248	256	,548		
Faktör 2	Gruplar arası	,159	2	,079	,114	,892
	Grup içi	178,312	256	,697		
Faktör 3	Gruplar arası	5,013	2	2,506	3,125	,046
	Grup içi	205,324	256	,802		
Faktör 4	Gruplar arası	9,487	2	4,744	5,607	,004
	Grup içi	216,587	256	,846		

P<0.05

Meslek ile faktörler arasındaki farklılaşmalara bakıldığında, nakit paralarının yatırım araçlarına yönlendirme fırsatı, nakit taşımaya göre daha güvenli olması, nakit olmadan da alış veriş imkanı sağlaması ve nakit taşımamayı sevilmemesi sorularından oluşan Faktör 3 ile internette alış, telefonla alış veriş ve hediye puan kazandırması sorularından oluşan Faktör 4'ün karşılaştırılmasını gösteren one way anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= 3.125$, $p= 0.046$ ve $f= 5.607$, $p= 0.004$) anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 8- Meslek ile Faktörlerin Farklılaşmasını Gösteren Çoklu Karşılaştırma Testi

	Meslek (I)	Meslek (J)	Ortalama Farkı (I-J)	P
Faktör 3	Akademik Personel	İdari Personel	,282*	,044
		İşçi	,264	,373
	İdari Personel	Akademik Personel	-,282*	,044
		İşçi	-,018	,995
	İşçi	Akademik Personel	-,264	,373
		İdari Personel	,018	,995
Faktör 4	Akademik Personel	İdari Personel	,267	,071
		İşçi	,614*	,007
	İdari Personel	Akademik Personel	-,267	,071
		İşçi	,347	,205
	İşçi	Akademik Personel	-,614*	,007
		İdari Personel	-,347	,205

P<0.05

Akademik personel ile İdari personel arasında faktör 3 e göre finansallaşma derecesi bakımında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Akademik personel nakit yerine kredi kartı kullanmayı ve mevcut nakitini diğer finansal araçlarla değerlendirmeyi daha çok tercih etmekte ve bu bağlamda akademik personelin idari personele göre finansallaşma derecesinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Akademik personel ile İdari personel arasında faktör 4 e göre finansallaşma derecesi bakımından da anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Akademik personel teknolojiyi kullanma düzeyi işçilere göre daha yüksek olması sebebiyle kredi kartını internet, telefonla alışveriş yaparak ve hediye puan kazanmak için kullanmaktadır. Bu da

akademik personelin işçilere göre finansallaşma derecesinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 9- Gelir Durumu ile Faktörlerin Anova Testi

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Faktör 1	Gruplar arası	1,519	4	,380	,691	,598
	Grup içi	139,529	254	,549		
Faktör 2	Gruplar arası	4,347	4	1,087	1,585	,179
	Grup içi	174,124	254	,686		
Faktör 3	Gruplar arası	7,428	4	1,857	2,325	,057
	Grup içi	202,908	254	,799		
Faktör 4	Gruplar arası	9,379	4	2,345	2,748	,029
	Grup içi	216,695	254	,853		

P<0.05

Gelir durumu ile, internette alış, telefonla alış verişi ve hediye puan kazandırması sorularından oluşan Faktör 4'ün karşılaştırılmasını gösteren One Way Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= 3.748$, $p= 0.029$) anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 10-Gelir Durumu ile Faktörlerin Farklılaşmasını Gösteren Çoklu Karşılaştırma Testi

	Gelir Durumu (I)	Gelir Durumu (J)	Ortalama Farkı (I-J)	P
Faktör 4	801-1600 TL	0-800 TL	,445	,746
		1601-2400 TL	-,280	,892
		2401-3200 TL	-,220	,955
		3201 TL ve üzeri	-,017	1,000
	801-1600 TL	0-800 TL	-,445	,746
		1601-2400 TL	-,725*	,025
		2401-3200 TL	-,665	,064
		3201 TL ve üzeri	-,462	,353
	1601-2400 TL	0-800 TL	,280	,892
		801-1600 TL	,725*	,025
		2401-3200 TL	,059	,994
		3201 TL ve üzeri	,263	,382
	2401-3200 TL	0-800 TL	,220	,955
		801-1600 TL	,665	,064
		1601-2400 TL	-,059	,994
		3201 TL ve üzeri	,203	,711
	3201 TL ve üzeri	0-800 TL	,017	1,000
		801-1600 TL	,462	,353
		1601-2400 TL	-,263	,382
		2401-3200 TL	-,203	,711

801-1600 TL gelir düzeyindeki bireyler ile 1601-2400 TL gelir düzeyine sahip bireyler arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılığın nedeni gelir düzeyindeki farklılık olarak

görülse bile bu farklılığın kaynağı akademik personelin teknolojiye olan uyumu ve finansallaşma düzeyinin işçilere göre daha yüksek seviyede olmasıdır. Ancak cinsiyet ve eğitim seviyesinin finansallaşma ile arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

3. Sonuç

Finansallaşma, ekonomik işlemlerdeki finansal ürünlerin piyasa içerisinde öneminin artması olarak tanımlanabilir Son yıllarda finansal varlıkların hem kurumlar hem de bireyler üzerinde etkisini arttırdığı görülmektedir. Teknolojinin gelişmesi finansal ürünlere ulaşmayı kolaylaştırmıştır daha kısa zamanda daha yüksek getiri sağlayan bir piyasa durumuna gelmiştir. Getiri oranının yüksek olması sebebiyle finansal ürünlere olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Finansın ekonomi içerisindeki yerinin artması ekonomik krizlerinde yaşanmansa neden olmuştur. Özellikle 2008 yılında ABD’de yaşanan kriz bunun iyi bir örneğidir.

Finans sektörünün büyük bir çoğunluğunu bankalar oluşturmaktadır. Kredi ve kredi kartı kullanımındaki artışlardan hane halkının finans piyasası içerisinde yerini her geçen gün arttığını göstermektedir. Bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için dahi kredi veya kredi kartı kullanmaktadır. Kredi kartı ile yapılan tüketim harcamaları önemli ölçüde artmıştır. Bireylerin kredi kartı kullanarak gelirlerinin üzerinde harcama yapmaları, artan borçluluklara bunun bir sonucu olarak da iflaslar yaşanmaktadır.

Bu çalışmada demografik faktörlerin finansallaşma üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla da kredi kartı örneği alınarak Adnan Menderes Üniversitesi personeline 259 anket yapılmıştır. Anket verilerinin analizi SPSS programında Faktör Analizi ile dört faktör altında toplanmıştır. Çalışmada demografik faktörlerde altı hipotez oluşturulmuştur. Bu hipotezlerden 1.3.5 ve 6 nolu hipotezler kabul edilirken 2 ve 4 nolu hipotezler reddedilmiştir. 18-45 yaş arasındaki bireylerde 46 yaş ve üzeri bireylere göre finansallaşma eğiliminin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çavuş (2006) Türkiye’de kredi kartı kullanımı ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında 51 ve üzeri yaş gruplarında kredi kartı kullanımının düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır (Çavuş, 2006: 181).

Medeni durum ile finansallaşma arasındaki ilişkide bekar olan kişilerin evli olan kişilere göre finansallaşma derecelerinin daha yüksek olduğu ve evli ve bekar bireyler arasında finansallaşma bakımından faktör 3 dışında diğer faktörlerde anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Çalışmada ayrıca akademik personelin işçilere göre finansallaşma derecesinin daha yüksek olduğunu sonucu çıkmıştır. Gelir düzeylerinde ise 801-1600 TL gelir düzeyindeki bireyler ile 1601-2400 TL gelir düzeyine sahip bireyler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Torlak (2002) yapmış olduğu çalışmasında kredi kartı kullanma nedenleri ile meslek ve eğitim durumu arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Oktay ve diğ. (2009) de çalışmalarında sabit gelir getiren mesleklerde ve gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartı kullanımının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyet ve eğitim seviyesinin finansallaşma ile arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Kaynak ve diğ. (1995), Karamustafa ve Bıçkes (2003) ve Girginer ve diğ. (2008) ‘in yapmış olduğu çalışmalarda kredi kartı kullanımı ve cinsiyet arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır bu da araştırmada bulunan sonucu destekler niteliktedir.

Kredi kartının elektronik ticarete yüksek oranda kullanılması, 3 yıl ve uzun süreli kredi kartı sahipliğinin yüksek olması, kredi kartı kullanım sıklığının aylık 3 defadan fazla olanların oranının %81.9 gibi yüksek bir oran olması bu örnekte kredi kartının bir finansallaşma göstergesi olarak görülebileceğini göstermektedir. Kredi kartı borcunu kısmi ödeyenlerin oranı %27,4 iken kredi kartı borcunun tamamını ödeyenlerin oranı %72,6 dır. Bu da göstermektedir ki araştırmaya katılanların büyük bir bölümü kredi kartı faiz borcu yükü altında değildir.

Çalışmada sadece kredi kartı örneğinin alınması diğer finansal araçların göz ardı edilmesi kısıtlarda biridir. Diğer bir kısıt ise maliyet ve zaman kısıtlamasından dolayı çalışmanın sadece Adnan Menderes Üniversitesi personeline yapılmış olmasıdır. Farklı araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılabilir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda finansallaşma göstergeleri psikografik ve sosyo kültürel değişkenler açısından incelenebilir.

Kaynaklar

Aybar, S., Doğru, C. (2013). Finansallaşma ve İktisadi Sonuçları: Türkiye Örneği. *Maliye Finans Yazıları*, 27(100), 9-40

Aytürk, Y. (2011). Finansallaşma ve Reel Ekonomi. (Ed. Kozanoğlu, H.). *Uç(ur)amayan Balon: Finans Türkiye’de ve Dünya’da Finansallaşma, (1. Baskı)*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul

BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Aralık 2012, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/11902fpr_aralik2012_29032013bb.pdf

Çavuş, Mustafa Fedai. "Bireysel finansmanın temininde kredi kartları: Türkiye’de kredi kartı kullanımı üzerine bir araştırma." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15 (2006): 173-187.

Çetiner, Ö., Erdal, Ö. (2009). 1980 Sonrası Türkiye’de Finansallaşma ve Tüketim: Fordizm’in Tutarlı Bir Alternatif Mi?. *EconAnadolu: Anadolu Uluslar arası İktisat Kongresi*, 1-13. www.econanadolu.org/en/index.php/past-congresses/econ-2009/articles2009/3329-1980-Sonras-Trkiyede-Finansallama-Tketim-Fordizmin-Tutarl-Bir-Alternatifi.html

Durmuş, M. (2010). Aşırı Birikim-Finansallaşma İlişkisinin 2008 Krizi Bağlamında Analizi. *Ekonomik Yaklaşımlar Dergisi*, 77, 1-48.

Durukan, T., Elibol, H. ve Özhavzalı, M. (2005), “ Kredi Kartlarındaki Taksit Uygulamasının Tüketicinin Harcama Alışkanlıkları Üzerindeki Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma (Kırıkkale İli Örneği)”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 13, 143-155.

Epstein, G. A., (2005), *Financialization and the World Economy*, Edward Elgar, Publishing, USA.

Foster, B. J. (2007). The Financialization and The World Economy. *Monthly Review*, 58(11), 1-12. www.greenecomics.net/Financialization.pdf

Girginer, N., Çelik Erken, A., Uçkun, N. (2008). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 193-208

Güngen, R. A. (2010). Finansallaşma: Sorunlu Bir Kavram ve Verimli Bir Araştırma Gündemi. *Praksis*, 0(22), 85-108

http://www.bkm.com.tr/istatistik/kredikarti_toplam_issuer_islemleri2.asp, E.T. 09.08.2018

http://www.bkm.com.tr/istatistik/pos_atm_kart_sayisi.asp, 09.08.2018

Kahveci, M. (2012). Finansallaşma ve Ekonomik Kriz İlişkisi Bağlamında 2008 Krizinin İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul

Kahyaoğlu, B. M., Ülkü, S., Gelmedi, O. (2011). Türkiye’de 2002-2010 Döneminde Gerçekleşen Finansallaşmanın Bir Boyutu Olarak Kredi Kartı Kullanımındaki Artışın Kayıptan Kaçınma Etkisi Bağlamında İncelenmesi. *DEÜ İşletme Fakültesi Dergisi*, 12(1), 29-41

Karamustafa, Kurtuluş ve Durdu Mehmet Biçkes (2003), “Kredi Kartı Sahip Ve Kullanıcılarının Kredi Kartı Kullanımlarını Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma: Nevşehir Örneği”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 15-2, s.91-113

Kaynak, E., Kucukemiroglu, O., & Ozmen, A. (1995). Correlates of credit card acceptance and usage in an advanced developing Middle Eastern country. *Journal of Services Marketing*, 9(4), 52-63.

Kozanoğlu, Hayri, (2011), Uç(ur)amayan Balon: Finans Türkiye’de ve Dünya’da Finansallaşma, 1. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Krippner, R, G. (2005). The Financialization of the American Economy. *Socio-Economic Review*, 3, 173-208

Lapavitsas, C. (2013). The Financialization of Capitalism: ‘Profiting without Producing’. *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 17(6), 792-805

Oktay, E., Özen, Ü., & Alkan, Ö. (2009). Kredi Kartı Sahipliğinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Erzurum Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2).

Orhangazi, Ö. (2008). *Financialization and the US Economy*. Edward Elgar, Publishing, USA.

Palley, Thomsan I., (2007), “Financialization: What It Is and Why It Matters”, **The Levy Economy Institute and Economics for Democratic and Open Societies**, Working Paper No. 525.

Tellalbaşı, Işıl, (2012), “Finansallaşma Sorunsalı ve İMKB Örneği”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 16, 12-43.

Theurillat, T., Corpataux, J., Crevoisier, O. (2010). Property Sector Financialization: The Case of Swiss Pension Funds(1992-2005). *European Planning Studies*, 18(2), 189-212

Torlak, Ö. (2002). Kredi Kartı Kullanımının Satınalma Alışkanlıklarına Etkileri Üzerine Eskişehir’de Bir Araştırma. *Yönetim/İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 13(41), 67-78.

Uslu, K., Gündoğdu, A. (2011). Küresel Finansallaşmanın Türkiye’deki Bankaların Finansal Faaliyetlerine ve Bireyler Üzerine Etkileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), 145-164

Uslu, K., Gündoğdu, A. (2011). Küresel Finansallaşmanın Türkiye’deki Bankaların Finansal Faaliyetlerine ve Bireyler Üzerine Etkileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(2), 145-164